

Az Arany Sas

Kilencven esztendővel ez-
előtt, 1893-ban bontották le az
egykori Újvilág — ma Sem-
melweis — utcában Pest egyik
legendás épületét, az Arany
Sashoz címzett fogadót. Az
épület a világvárossá fejlődő
Budapest merész rendezési
tervének esett áldozatául,
amikor is utcákat szélesítet-
tek, egyenesítettek ki, vágtak
keresztül sűrűn beépített te-
rületen. Az Arany Sas év-
százados épülete is beleesett
a szabályozási tervbe, telke a
Kossuth Lajos utca kiszélesí-
tése miatt a sarokra került,
ahová méltó külsejű palotát
kellett építeni, amely el is ké-
szült, s 1945-ig az Országos
Kaszinónak adott otthont (ma
a Szovjet Tudomány és Kul-
túra Háza). Eredetelig tehát az
Arany Sas csak a második
épület volt az utcában, mel-
lette a kétemeletes Ilkey-ház
állt, szemben pedig — a mos-
tani Gurmand presszó helyén
— az orvosi egyetem és a kli-
nika ősi épülete, ahol Sem-
melweis tanított.

Az Arany Sas fogadó szá-
mos Krúdy-műben szerepel,
holott az író már csak az
épület hült helyét láthatta,
igaz viszont, hogy nagyon so-
kat hallott az öreg falak kö-
zött lejátszódott történetekről,
hiszen ismerősei közül többen
is laktak a fogadóban, például
Szemere Miklós is.

Semmifele ábrázolás nem
maradt fenn az Arany Sasról,
kivéve egy étlapfejen szereplő
grafikát az épület külsejéről,
annál több viszont az írásos
visszaemlékezés, amely nosz-
talgiaival emlegeti az egyeme-
letes, hosszú, sárga épületet.
A kapu felett lógott a cégér:
kovácsolt vasból hajlított ko-
szorú közepén ülő aranyozott
sasfigura. A kapualjból bal-
ra nyílt a keskeny, bolthajtá-
sos étkező, az udvaron pedig
üveges veranda — a Tivoli —
állt a vendégek rendelkezésé-
re. Leghátul volt a kocsiszín,
mellette és lent a pincében az
istállók. Az emeleti nyitott
körfolyosóról nyíltak a szo-
bák.

Amolyan magyar sziget volt
ez a fogadó a német Pesten,
a megyegyűlésre felutazó urak
mind itt szálltak meg; a ma-
gyar dzsentrik kedvelt talál-
kozási helye, ahol az írók és a
művészek is szívesen múltatták
az időt. Az 1860-as évek de-
rekán a törzsvendégek las-
san asztaltársasággá alakul-

tak, és a cégér után elnevez-
ték magukat Sas-körnek. Ked-
denként teljes létszámban
gyűltek össze, amikor is min-
dig más-más „sastárs” ven-
dégelte meg vacsorával a töb-
bieket. Hosszú évtizedekig
Ráth Károly főpolgármester
volt a kör elnöke, s az idők
folyamán tagja volt többek
között Kaas Ivor, Királyi Pál,
Gerlóczy Károly, Abrányi Kor-
nél, Radocz János... Az
utolsó „fösas” Kléh István
volt, a Pesti Hazai Takarek-
pénztár elnöke. Amíg a sasok
a Tivoliban gyülekeztek, a
vendéglői részben rendszeren-
esen találkozott az ugynevezett
Gyöker társaság, tagjait első-
sorban Radics Béla és ifj.
Rácz Pál muzsikája csalogat-
ta a fogadóba.

Az Arany Sasra emléke-
zők mind megjegyzik, hogy a
vendéglősök és a vendégek
között mindig is familiáris volt
a viszony. Aligha lehet ezt
csodálni, hiszen a fogadó tu-
lajdonosa a múlt század kö-
zepén Kommer József lett, a
híres vendéglőscsalád alapító-
ja, Kesőbb is Kommerék tu-
lajdonában maradt a fogadó
és az étterem. Az Arany Sas-
ban kezdte pályafutását —
mint borliu — Gundel János.

Az épület legendás figurái
közül az elsők között erde-
mel említést „a nemzet bürö-
je”, a hazudós és feltűnően
öltözködő Bizai, aki talán a
legnagyobb potyázó volt Ma-
gyarországon. Alakját Krúdy
is megörökítette, sőt, több
novellájában eredeti nevén
szerepelteti. A különök so-
rában volt a hordóhasú Mo-
hácsi bácsi, aki elkepesztő
mennyeségű etelt tudott magá-
hoz venni. Es mindenki tudott
Aldassy Ignácra, aki 1838-
ban, a nagy árvíz évében
szállt meg a fogadóban, két
udvari szobát nyitattott, de
csak eleinte járt le étkezni,
azután egyáltalán nem mutat-
kozott. Csak egyetlen bizalmas
emberét, Kudoltot, a szoba-
pincért fogadta, aki minden-
nap vitte neki a linzertortát
és a meleg krumplisalátát.
Évtizedek múltak el, felépült
a főváros, ám a különös öreg
nem akart tudomást venni a
világról. Koporsóban vitték ki
a fogadóból, kilencvenhárom
éves korában. Aldassy histó-
riáját — nehé csak a rész-
leteit — Krúdy több szépiro-
dalmi munkájába is beépi-
tette.

Fehér Béla